

Uchwała Nr XLV/ 351/2009

Rady Miejskiej w Kole

z dnia 23 września 2009 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło na lata 2009 – 2012”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym /Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm./ oraz art. 87 ust. 1, 3, 4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm./ Rada Miejska w Kole po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu uchwała:

§ 1

Przyjęcie do realizacji „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło na lata 2009 – 2012” stanowiącego załącznik do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Koła.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący

Rady Miejskiej w Kole

/Robert Cesarz/

Uzasadnienie

do uchwały Nr XLV/351/2009 Rady Miejskiej w Kole z dnia 23 września 2009 r.
w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło
na lata 2009 – 2012”

Art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na Burmistrza Miasta Koła obowiązek sporządzenia na okres 4 lat programu opieki nad zabytkami. Również zgodnie z zapisami powyższej ustawy opracowany „Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło na lata 2009 – 2012” został pozytywnie zaopiniowany przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło, stanowiący instrument koordynacyjny wdrażania miejskich polityk przestrzennych, powinien przyczynić się do istotnej poprawy stanu zasobów miejskiego dziedzictwa kulturowego poprzez określenie płaszczyzn działań organizacyjnych, finansowych i realizacyjnych oraz stanowić dokument upowszechniający świadomość, potrzeby i zasady ochrony środowiska kulturowego wśród mieszkańców miasta.

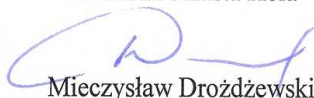
Cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W myśl tego przepisu gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Opracowanie i wdrożenie Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło ma na celu poprawę stanu zachowania miejskiego środowiska kulturowego. Spodziewanym efektem realizacji Programu będzie, poza poprawą stanu środowiska kulturowego, stworzenie atrakcyjnego produktu turystycznego przy wykorzystaniu dóbr kultury, rozwój przedsiębiorczości oraz uwrażliwienie mieszkańców miasta na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną środowiska kulturowego. Poszanowanie tradycji historycznej, utożsamianie się z krajobrazem kulturowym miasta – małej ojczyzny jego mieszkańców, powinno tworzyć swoiste poczucie dumy z miejsca zamieszkania, a także stanowi warunek konieczny do przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych i zachowania środowiska kulturowego miasta Koła.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opracowany i zaopiniowany przez wojewódzkiego konserwatora zabytków gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy w formie uchwały i przekazuje do publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym. W związku z powyższym podjęcie niniejszej uchwały jest w pełni uzasadnione.

Burmistrz Miasta Koła

Mieczysław Drożdżewski

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
w Poznaniu
WIELKOPOLSKI
WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW

61-834 Poznań
ul. Gołębia 2
tel. 061/8528005
061/8528004
fax. 61/8528002
http://wosoz.bip-i.pl
e-mail: wosoz@poznan.uw.gov.pl

Poznań, dnia 10.07.2009r.

WN- 4150/ 2993 /2009

URZĄD MIEJSKI w KOŁE	
Kancelaria Ogólna	
Wpłynęło 13. SIE. 2009	
Ilość zał.	podpis: <i>[signature]</i>
L.dz.	skierowano: <i>[signature]</i>

Urząd Miejski
W Kole
Ul. Mickiewicza 12
62- 600 Koło

Dot. OR. 4042-1/09

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając na podstawie art. 87 ust. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.Nr 162, poz. 568 z późn. zmianami) , opiniuje pozytywnie przedstawiony Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło na lata 2009-2012 .

Załączniki:

1. Program opieki nad zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło

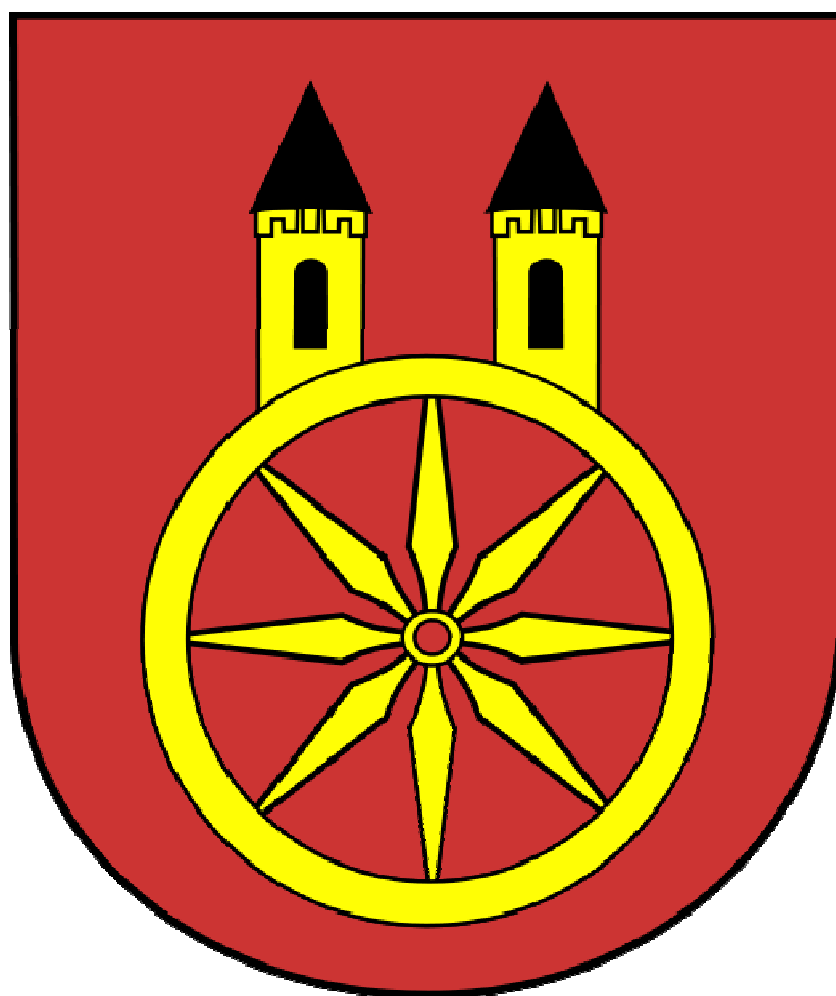
Wielkopolski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
[signature]
mgr Aleksander Starzyński

Do wiadomości:

1. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
W Poznaniu
Delegatura w Koninie

JG a/a
MD a/a

*PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY MIEJSKIEJ KOŁO
NA LATA 2009-2012*

KOŁO 2009

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

- 1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy
- 1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
 - 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
 - 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
 - 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w ewidencji zabytków
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy
- 3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)
- 3.5. Zabytki archeologiczne
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
 - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej
 - 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków,

łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych-uwarunkowania fizjograficzne)

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

- 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków
 - 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
 - 4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych
 - 4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych
 - 4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie
- 4.2. Uwarunkowania wynikające ze *Strategii Rozwoju Gminy Miejskiej Koło do 2010 roku*
- 4.3. Uwarunkowania wynikające z *Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Koła na lata 2004-2007 z perspektywą na lata 2008-2011*
- 4.4. Uwarunkowania wynikające z *Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Koła obejmującego lata 2005-2006 oraz lata 2007-20013*
- 4.5. Uwarunkowania wynikające ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miejskiej Koło*
- 4.6. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy
- 4.7. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- 6.1. Gminna ewidencja zabytków
 - 6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości
 - 6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych
 - 6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury
- 6.2. Sporządzenie wykazu obszarów urbanistycznych, ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy
- 6.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków
- 6.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego
- 6.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów
- 6.6. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka miasta Koła

Miasto Koło położone jest nad rzeką Wartą, we wschodniej części województwa wielkopolskiego, w centrum Polski, w odległości 130 km od Poznania i 175 km od Warszawy, ponad 300 km od granicy z Niemcami i Białorusią oraz wybrzeża Morza Bałtyckiego. Jest siedzibą powiatu kolskiego i gminy miejskiej Koło. Powierzchnia miasta wynosi 1385 ha. Użytki rolne stanowią 48 % - 670 ha jego ogólnej powierzchni, w tym 280 ha łąk i pastwisk w dolinie Warty, lasy 5% - 73 ha, wody 2%-31 ha. Natomiast tereny zabudowane i zurbanizowane zajmują 45% - 572 ha obszaru miasta, które stanowi 1,37 % powierzchni powiatu kolskiego.

Na koniec 2007 roku ludność miasta liczyła niewiele ponad 23 tysiące osób.

Miasto Koło graniczy z trzema gminami: Koło, Osiek Mały i Kościelec.

Przez miasto przebiegają szlaki komunikacyjne o znaczeniu międzynarodowym, krajowym, a także o znaczeniu lokalnym. Główna magistrala kolejowa Warszawa-Poznań przecina się w pobliżu stacji Barłogi z magistralą Śląsk - Wybrzeże. W odległości 7 km od miasta przebiega autostrada A-2 łącząca Moskwę z Berlinem i resztą Europy Zachodniej. Krzyżują się tu drogi krajowe i wojewódzkie: DK 92 Warszawa-Poznań, DW 270 Koło-Brześć Kujawski, DW 473 Koło-Łask.

Obszar miasta składa się z trzech części: Starego Miasta na wyspie utworzonej z rozwidlenia rzeki Warty, Przedmieścia Kaliskiego i Przedmieścia Warszawskiego, położonych geograficznie w obrębie Kotliny Kolskiej, która wchodzi w skład makroregionu Niziny Południowowielkopolskiej, obejmującej fragment Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej.

W rejonie Koła Warta jest rzeką silnie meandrującą, przyjmuje także swój prawobrzeżny dopływ – rzeczkę Rgilewkę i lewobrzeżny – Teleszynkę. Występują tu także zlewiska rzek Ner i Kiełbaska, stąd charakterystyczną cechą krajobrazu są liczne starorzecza, okresowo zalewane łąki nadrzeczne oraz piaszczyste wydmy porośnięte borami sosnowymi. Dolina Warty jest miejscem występowania coraz rzadszych łągów jesionowo-olszowych i wierzbowo-topolowych. Na corocznie zalewanych terenach dna doliny sprzyjające warunki siedliskowe znajdują łąki wyczyńcowe, śmiałkowe i kaczeńcowe, trzcinowiska i szuwały. Nietrudno tutaj spotkać bobra, piżmaka, wydrę,

jenota lub szopa pracza. Dobre warunki do żerowania i gniazdowania mają liczne ptaki wodno-błotne i drapieżne. Nie brak przedstawicieli płazów i gadów. Natomiast na terenie miasta występuje dużo terenów zieleni urządzonej. Koło jest miejscem żerowania niemal wszystkich występujących w Polsce gatunków nietoperzy.

Potencjalnym bogactwem miasta są udokumentowane, bogate w mikroelementy złoża wód termalnych o temperaturze wypływu sięgającej 95 st. C. Mogą one mieć zastosowanie w balneologii i być źródłem energii odnawialnej.

Pierwsze ślady osadnictwa w okolicach dzisiejszego Koła pochodzą z paleolitu. Później obszar zamieszkiwany był przez ludność prasłowiańską. 18 lipca 1362r. król Kazimierz Wielki zezwolił wójtowi Henrykowi lokować miasto na prawie magdeburskim, na terenie wsi Colo, na wyspie w rozwidleniu rzeki Warty. W wieku XIV (początek i 3 ćw. - 2 etapy budowy) został wybudowany kolski zamek. Był typową fortecą gotycką, ale też siedzibą starostów kolskich. Warownia podupadła już w XVI w. Do naszych czasów dotrwały jedynie fragmenty budowli. Ratusz został wzniesiony ok.1390 r.* przez pierwszego wójta kolskiego Henryka. Budowla pierwotnie gotycka, obecnie po przebudowach. W 1409 r. poświęcono i konsekrowano gotycki kościół farny.

Królewskie miasto było siedzibą nie tylko starostwa niegrodowego, ale też ważnym ośrodkiem życia administracyjnego i politycznego. Od 1433 r. do 1716 r. odbywały się tutaj Sejmiki Generalne Prowincji Wielkopolskiej. Zjazdy szlachty sprzyjały rozwojowi rzemiosła i handlu. W mieście już w XVI w. liczna była społeczność żydowska, która w 1555 r. uzyskała przywilej osadzenia się w Kole, a w 1593 r. pełnię praw obywatelskich. Podczas „potopu szwedzkiego” w 1655 r. miasto zostało zniszczone, ale w 2 poł. XVIII wieku Koło było już największym miastem ówczesnego powiatu konińskiego i liczyło 1400 mieszkańców. Po rozbiorach 1793 r. znalazło się początkowo pod zaborem pruskim, w latach 1807-1814 było w Księstwie Warszawskim, a po jego upadku w Królestwie Kongresowym. Pierwsza połowa XIX wieku to okres prężnego rozwoju gospodarczego miasta. Rozwija się sukiennictwo, przemysł ceramiczny i metalowy. Nad Wartą istniało 20 spichlerzy do magazynowania głównie zboża, które spławiano rzeką do Prus. W latach 1832-1833 w mieście znajdowały się 22 przedziałnie i 43 warsztaty tkackie. Kupiec poznański

* wg K. Gorzycy i K. Witkowskiego- w 1 poł.XVI w. („Najdawniejsze Dzieje Koła”, Koło 2007)

Józef Freudenreich otworzył tutaj w 1842 r. pierwszą fabrykę fajansu i majoliki. W roku 1876 pracowały w mieście już cztery fabryki ceramiczne. W 1867 r. Koło zostało stolicą nowo utworzonego powiatu kolskiego, wchodzącego w skład Guberni Kaliskiej.

Po odzyskaniu przez Polskę w 1918 r. niepodległości miasto znalazło się w woj. łódzkim. Okres międzywojenny wiąże się z dalszym rozwojem miasta i uruchomieniem połączenia kolejowego z Warszawą i Poznaniem. 1 kwietnia 1938 r. Koło przyłączono administracyjnie do województwa poznańskiego. 26 października 1939 r. miasto włączono do Rzeszy i rozpoczęto gruntowną przebudowę na potrzeby hitlerowskich żołnierzy i przesiedlonych Niemców. Nastąpiły wysiedlenia Polaków i eksterminacja ludności żydowskiej. Podczas okupacji zginęło ponad trzy tysiące mieszkańców Koła. Przy jego wyzwaniu w ciężkich walkach z Wehrmachtem poległo 132 żołnierzy radzieckich.

Powojenna odbudowa, rozbudowa miasta i jego przemysłu sprawiły, że Koło należało do szybko rozwijających się miast Wielkopolski. Największy rozwój przypadł na lata 60. i 70. XX w. Powstały wtedy największe zakłady i osiedla mieszkaniowe. W wyniku reformy administracyjnej 1975 r. Koło przyłączono do utworzonego województwa konińskiego, a po kolejnej reformie w 1999 r. do województwa wielkopolskiego. Obecnie jest dużym ośrodkiem przemysłu spożywczego/ mleczarnia, proszkownia mleka, zakłady mięsne/ i ceramicznego. Należy do największych i najbardziej uprzemysłowionych ośrodków gospodarczych w województwie. Na terenie Koła skupiony jest również największy kapitał zagraniczny we wschodniej Wielkopolsce.

Rozwój związany z procesami uprzemysłowienia nie spowodował zmiany charakteru średniowiecznego założenia urbanistycznego miasta, na terenie którego zachowało się wiele obiektów zabytkowych.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy miejskiej Koło na lata 2009-2012* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)

- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1 .Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r. uchwałą nr XLII/692 A/05.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W celach strategicznych dotyczących dostosowania przestrzeni do wyzwań XXI wieku, określony został cel operacyjny 1.3. *„Wzrost znaczenia i zachowania*

dziedzictwa kulturowego". Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ponieważ może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. *„Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”*, którego założeniem jest, iż „Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
- promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
- wsparcie rozwoju agroturystyki,
- promocję turystyki alternatywnej.

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr XLII/628/2001 z dn. 26 listopada 2001 roku.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa winno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

- 1) nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,
- 2) chroniąc posiadane dobra, efektywnie je wykorzystywać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Zasadniczym celem dla kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego, które sprowadzają się m.in. do zachowania właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto m.in.

- 1) tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- 2) zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać

następujących wskazań:

- 1) w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,
- 2) ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,
- 3) w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,
- 4) strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Jak już to wyżej wskazano generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest zrównoważony rozwój całego terytorium, łączący w sobie ład społeczny, ład ekonomiczny, ład ekologiczny i ład przestrzenny.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- 1) dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskich i zastosowanie ich na nowo; formuła przywracania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,
- 2) przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- 3) „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,
- 4) ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem

(gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania przestrzeni miejskiej przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzenie zakresu ochrony prawnej,
- 2) wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- 3) w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektury w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- 4) podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzowania zabytkowych dzielnic.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- 2) poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- 3) twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane płoty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

- 1) zakaz wznoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych

obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,

- 2) wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,
- 3) narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

- 1) dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi, itp.),
- 2) ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,
- 3) izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

Uznano następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

- 1) podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, tj. przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim, przyjętej w 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują

i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

Dokumentem w całości poświęconym problematyce związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011, przyjęty uchwałą nr XVIII/243/07 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2007 r.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków Gminy Miejskiej Koło wpisanych do rejestru zabytków należą:

UKŁAD URBANISTYCZNY, XIV – k. XVIII i 1825-1827, (*regulacja, proj. T. Pelletier*) do k. XIX.

Rej. Zab.: 31/384 z dn. 26 lipca 1951 r.

KOŚCIÓŁ PAR. p.w. ŚW. KRZYŻA, ob. p.w. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚW., ul. Kościelna ,mur., k. XIV – ok. 1410.(na miejscu poprzedniego z XII w.)

Rej. Zab.: 2/232 z dn. 25 września 1930 r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO , ul. Sienkiewicza:

a. kościół, mur., 1882 – 1883, *arch. Bronisław Schuppe*

Rej. Zab.: 450/191 z dn. 17 października 1990 r.

b. pastorówka, ob. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna,
ul. Sienkiewicza nr 5, mur., 1902 -1903, cz. przeb.1923.

Rej. Zab.: 450/191 z dn. 17 października 1990 r.

ZESPÓŁ KLASZTORNY OO BERNARDYNÓW, ul. Klasztorna,

a. kościół p.w. Nawiedzenia NMP, mur., ok. 1456(66) – 1482,

Rej. Zab.: 11/263 z dn. 25 września 1930 r.

b. klasztor, mur., ok. 1456(66) – 1482, gruntownie przeb. 1755-1764.

Raj. Zab.: 11/263 z dn. 25 września 1930 r.

KAPLICA p.w. Przemienienia Pańskiego, ul. Poniatowskiego, mur., 1905,

Rej. Zab.: 460/201 z dn. 7 maja 1991 r.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI. ul. Poniatowskiego, 2 poł. XIX w.

Rej. Zab.: 536/277 z dn. 23 listopada 1998 r.

RATUSZ, mur., ok. 1390, restaur. 1782, gruntownie przebud. 1835-1837,
proj. Józef Kuczyński

Rej. Zab.: 27/376 z dn. 17 stycznia 1953 r.

BUDYNEK URZĘDU POWIATOWEGO, ob. Urząd Miejski, ul. Mickiewicza nr 12,
mur., 1883. *arch. J. Chrzanowski*

Rej. Zab.: 458/199 z dn. 7 maja 1991.

ZESPÓŁ WILLI, ul. Mickiewicza nr 27, późn. siedziby Sejmiku Powiatowego
(1918 – 1939), ob. internatu Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego,

a. willa, mur., 4 ćw. XIX, remont, 1957 – 1980,

b. ogrodzenie z bramą, mur. – żel., pocz. XIX.

Rej. Zab.: 459/200 z d. 7 maja 1991.

DOM NR 10, ul. Stary Rynek (ul. Grodzka 2) , mur., 2 poł. XIX,
przebud. 1920, remont 1998.

Rej. Zab.: 533/274 z dn. 14 października 1998 r.

DOM NR 26, ul. Stary Rynek, mur., 1887.

Rej. Zab.: 470/211 z dn. 17 lutego 1992 r.

ZESPÓŁ FABRYKI FAJANSU I PORCELANY FREUDENREICHÓW:

a. fabryka, późn. piecowania, ob. sklep, ul Sienkiewicza nr 9, mur., 1 poł. XIX.

Rej. Zab.: 484/225 z dn. 15 marca 1993 r.

b. malarnia, ob. magazyn ul. Zielona, mur., 3 ćw. XIX.

Rej. Zab.: 484/225 z dn. 15 marca 1993 r.

c. przerobownia mas i odlewnia wyrobów, ob. fabryka fajansu,
ul. Sienkiewicza, mur., 3 ćw. XIX.

Rej. Zab.: 484/225 z dn. 15 marca 1993 r.

d. wozownia, ob. restauracja, ul. Zielona, mur., 3 ćw. XIX.

Rej. Zab.: 484/225 z dn. 15 marca 1993 r.

e. willa właściciela, ul. Sienkiewicza nr 7, mur., ok. 1914.

Rej. Zab.: 536/277 z dn. 21 grudnia 1998 r.

SPICHLERZ, ul. Żelazna nr 8, drewn., XVIII/XIX.

Rej. Zab.: 24/324 z dn. 22 września 1950 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

1. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. p.w.. ŚW. KRZYŻA, ob.
p.w. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO, ul. Kościelna
 - a. ogrodzenie, mur., 1861,
 - b. plebania, ul. Kościelna nr 10, mur., XIX/XX,
 - c. dom parafialny, ul. Kościelna nr 8, mur., 1932.

2. ZESPÓŁ KLASZTORNY OO BERNARDYNÓW, ul. Klasztorna
 - a. ogrodzenie, mur. i mur. – żel., 2 poł. XIX i pocz. XX.
3. KAPLICZKA, ul. Bogumiła, mur. ok.1930.
4. KAPLICZKA, ul. Poniatowskiego, mur.-żel., pocz.XX.
5. ZESPÓŁ CMENTARZA RZYM. – KAT., późn. prawosławnego, ob. wojennego, ul. Poległych
 - a. cmentarz, XVIII/XX,
 - b. pozostałości ogrodzenia, mur., 2 poł. XIX, remont.
6. ZESPÓŁ CMENTARZA RZYM. – KAT., ul. Poniatowskiego
 - a. cmentarz, 2 poł. XIX.,
 - b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., XIX/XX
7. ZESPÓŁ CMENTARZA EWANGELICKO AUGSBURSKIEGO
ul. Poniatowskiego :
 - a. dom grabarza, mur., 2 poł. XIX.
 - b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., 2 poł. XIX.
8. CMENTARZ ŻYDOWSKI, XVI, ul. Słowackiego, zniszczony w l. 70. XX. w.
9. SZPITAL POWIATOWY, ul. Poniatowskiego nr 25, mur.,1915-1917,
rozbud. i remont. 1955- 1958.
10. ZESPÓŁ SZKOŁY POWSZECHNEJ, ob. Zespół Szkół Ekonomiczno -
Administracyjnych, ul. Sienkiewicza nr 1:
 - a. szkoła, mur., pocz. XX., rozb. 1991-1992,
 - b. dom nauczycieli, ob. dom, mur., pocz. XX.
11. GIMNAZJUM KOEDUKACYJNE, ob. Szkoła Podstawowa nr 1 i Gimnazjum nr 1
ul. Szkolna nr 2 i 2a (dawniej nr 1), mur., ok.1926, rozb. 1938 i 1996.

12. SZKOŁA REALNA, późn. gimnazjum, ob. Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy, ul. Mickiewicza nr 14, mur., 1884.
13. SZKOŁA POWSZECHNA ob. Szkoła Podstawowa nr 3, ul. Toruńska, mur., 1922-1924, remont.
14. OCHRONKA ob. Przedszkole nr 3, ul. Wojciechowskiego nr 9, mur., 1 ćw. XX.
15. ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO, ul. Kolejowa:
 - a. dworzec, mur., 1919 – 1922,
 - b. wieża ciśnień, mur., ok. 1924.
16. ZESPÓŁ JATEK MIEJSKICH:
 - a. jatki, ob. sklep, ul. Grodzka nr 1, mur., ok. poł. XIX, przeb. ok. 1950
 - b. dom, ul. Kilińskiego nr 12, mur., ok. poł. XIX.
17. KARCZMA Z ZAJAZDEM ob. sklep i mieszkania, ul. Poniatowskiego nr 5 mur., k. XIX.
18. DWÓR, ul. Asnyka nr 27, drewn., ok. poł. XIX.
19. ZESPÓŁ PARKU MIEJSKIEGO IM. S. MONIUSZKI, ul. Sienkiewicza
 - a. park, 1870.
 - b. altana, drewn., ok. 1930.

Ul. Asnyka

20. DOM NR 4, mur., ok. 1920.
21. DOM NR 6, mur., ok. 1920.
22. DOM NR 12, mur., ok. 1920.
23. DOM NR 14, mur., pocz. XX.
24. DOM NR 20, mur., 1 ćw. XX, cz. przebud. 1991

25. DOM NR 23, mur., ok. 1910.

26. DOM NR 24, mur., 1910.

Ul. Blizna

27. DOM NR 41, mur., 1927.

Ul. Bogumiła

28. DOM NR 13, mur., ok. 1930.

29. DOM NR 15, mur., ok. 1930.

30. ZESPÓŁ DOMU NR 19:

a. dom, mur., ok. 1930,

b. oficyna, ob. dom nr 21, mur., ok. 1930.

31. DOM NR 30, mur., ok. 1930.

32. DOM NR 32, mur., ok. 1930.

Ul. Dąbska

33. DOM NR 7, daw. nr 9 ,drew., ok. 1930.

34. DOM NR 26, d. nr 21, mur., ok. 1930.

Ul. Długosza

35. DOM NR 6, mur., pocz. XX.

Ul. Garncarska

36. DOM NR 2/4, mur., 1941 – 1942.

37..DOM NR 3, mur., 1941 – 1942.

38..DOM NR 5, mur., 1941 – 1942.

39..DOM NR 6, mur., 1941 – 1942.

40. DOM NR 7, mur., 1941 – 1942.
41. DOM NR 8, mur., 1941 – 1942.
42. DOM NR 9, mur., 1941 – 1942.
43. DOM NR 10, mur., 1941 – 1942.
44. DOM NR 11, mur., 1941 – 1942.
45. DOM NR 12/14, mur., 1941 – 1942.
46. DOM NR 13, mur., 1941 – 1942.
47. DOM NR 15/17, mur., 1941 – 1942.
48. DOM NR 16/18, mur., 1941 – 1942.
49. DOM NR 19/21, mur., 1941 – 1942.
50. DOM NR 20/22, mur., 1941 – 1942.
51. DOM NR 23/25, mur., 1941 – 1942.
52. DOM NR 24, mur., 1941 – 1942.
53. DOM NR 26, mur., 1941 – 1942.
54. DOM NR 27/29, mur., 1941 – 1942.
55. DOM NR 28, mur., 1941 – 1942.
56. DOM NR 30, mur., 1941 – 1942.
57. DOM NR 31, mur., 1941 – 1942.
58. DOM NR 32, mur., 1941 – 1942.
59. DOM NR 33, mur., 1941 – 1942.
60. DOM NR 35/37, mur., 1941 – 1942.

Ul. Grodzka

61. DOM NR 3, mur., 2 poł. XIX.
62. DOM NR 5, mur., k. XIX.
63. DOM NR 9, mur., ok. 1920, przebud. 1950.
64. DOM NR 11, mur., ok. 1910.
65. DOM NR 14, mur., ok. 1900.
66. DOM NR 17, mur., ok. 1920.

67. ZESPÓŁ DOMU NR 21:
a. dom, mur., pocz. XX,
b. oficyna ul. Kilińskiego nr 32, mur., 1 ćw. XX.
68. DOM NR 25, mur., pocz. XX, przebud. ok. 1940.

Ul. Kajki

69. OFICYNA, OB. DOM NR 12, mur., XIX/XX.
70. OFICYNA, OB. DOM NR 14, mur., XIX/XX.
71. DOM NR 16, mur., XIX/XX.
72. DOM NR 26, mur., XIX/XX.
73. DOM NR 30, mur., 1905.
74. DOM NR 32, mur., pocz. XX.
75. DOM NR 34, mur. – drew. k. XIX.
76. ZESPÓŁ DOMU NR 42 (daw. nr 36)
a. dom, mur., pocz. XX,
b. oficyna, ul. Jasna nr 4, mur., pocz. XX,
c. oficyna, ul. Jasna nr 6, mur., pocz. XX.
77. DOM NR 39, mur., k. XIX.
78. DOM NR 48, mur., ok. 1910.
79. DOM NR 50, Ob. Muzeum Technik Ceramicznych, mur., 1 ćw. XX.

Ul. Kilińskiego

80. ZESPÓŁ DOMU NR 5:
a. dom, mur., pocz. XX,
b. oficyna, ul. Rzeźnicza nr 4, mur., pocz. XX.
81. DOM NR 9, mur., pocz. XX.
82. DOM NR 11, mur., k. XIX.
83. DOM NR 13, mur., pocz. XX.

Ul. Krótka

84. DOM NR 1, mur., ok. 1920.

85. DOM NR 2, mur., pocz. XX.

Ul. Krzywa

86. DOM NR 4, mur., ok. 1920.

87. DOM NR 8, mur., ok. 1920.

Ul. 3 Maja (d. Marchlewskiego)

88. DOM NR 4 ob. 4a, mur., k. XIX.

89. DOM NR 6/8, mur., k. XIX.

Ul. Mickiewicza

90. ZESPÓŁ DOMU NR 1:

a. dom, mur., k. XIX.

b. oficyna, ul. Pułaskiego nr 2, mur., k. XIX.

91. DOM NR 4, mur., ok. 1920.

92. DOM NR 5, mur., k. XIX.

93. DOM NR 6, mur., 2 poł. XIX.

94. DOM NR 7, mur., 2 poł. XIX,

95. DOM NR 8, mur., 2 poł. XIX.

96. DOM NR 9, mur., 2 poł. XIX.

97. DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX.

98. ZESPÓŁ DOMU NR 13:

a. dom, mur., 2 poł. XIX,

b. oficyna, ul. Kajki nr 13, mur., 2 poł. XIX.

99. DOM NR 15, ob. poczta, biblioteka i mieszkania, mur., 2 poł. XIX,

100. DOM NR 17, mur., 2 poł. XIX.
101. ZESPÓŁ DOMU NR 19:
a. dom, mur., 2 poł. XIX,
b. oficyna, ul. Kajki nr 7, mur., 1 ćw. XX.

Ul. Miodowa

102. DOM NR 4, mur., 1913.

Ul. Nagórna

103. DOM NR 1, mur., 1930.

Ul. Nowy Rynek (d. Plac Bohaterów Stalingradu)

104. DOM NR 3, mur., XIX/XX.
105. DOM NR 4, mur. – szach., 1 poł. XIX.
106. DOM NR 7, mur., k. XIX.
107. DOM NR 10, mur., k. XIX, przebud.
108. DOM NR 11, mur., XIX/XX.
109. DOM NR 13, mur., pocz. XX.
110. DOM NR 14, mur., XIX/XX.
111. DOM NR 15, mur., XIX/XX.

Ul. Ogrodowa

112. DOM NR 10, mur., ok. 1920.

Ul. Orzeszkowej

113. DOM NR 1, mur., ok. 1920.

Ul. Poniatowskiego

- 114. DOM NR 6, mur., pocz. XX.
- 115. DOM NR 7, mur., ok. 1920, remont.
- 116. DOM NR 13, mur., 1913.
- 117. DOM NR 14, mur., 1880, przebud., pocz. XX.
- 118. DOM NR 18, ob. bar, mur., XIX/XX.
- 119. DOM NR 20, mur., 2 poł. XIX.

Ul. Pułaskiego

- 120. DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX.

Ul. Rzeźnicza

- 121. DOM NR 3, mur., k. XIX, przebud. 1989.
- 122. DOM NR 5, mur., XIX/XX.
- 123. DOM NR 6, mur., pocz. XX.
- 124. DOM NR 8, mur., k. XIX.
- 125. DOM NR 9, mur., pocz. XX.

Ul. Sienkiewicza

- 126. DOM NR 6, mur., pocz. XIX, przebud. 1884.
- 127. DOM NR 8, mur., 2 poł. XIX.
- 128. DOM NR 10, mur., 2 poł. XIX.
- 129. DOM NR 12, mur., 2 poł. XIX.
- 130. DOM NR 13, mur., pocz. XX.
- 131. DOM NR 15, mur., pocz. XX.
- 132. DOM NR 16, mur., ok. 1880, *arch. Trojanowski*.
- 133. DOM NR 17, mur., k. XIX.

134. DOM NR 28, mur., ok. 1910.

Ul. Stary Rynek (d. Plac PZPR)

135. DOM NR 3, mur., 2 poł. XIX.

136. DOM NR 4, mur., 2 poł. XIX.

137. DOM NR 6, mur., k. XIX.

138. DOM NR 7, mur., pocz. XX.

139. DOM NR 8, mur., pocz. XX.

140. DOM NR 9, mur., pocz. XX.

141. DOM NR 11, mur., 1 poł. XIX.

142. DOM NR 14, mur., pocz. XX.

143. DOM NR 15, mur., k. XIX.

144. DOM NR 17, mur., ok. poł. XIX.

145. DOM NR 18, mur., ok. poł. XIX, odbud. 1996.

146. ZESPÓŁ DOMU NR 19:

a. dom, mur., k. XIX,

b. oficyna, ul. Joselewicza, mur., 1 ćw. XX.

147. DOM NR 20, mur., ok. poł. XIX, odbud. 1994.

148. DOM NR 21, mur., ok. poł. XIX, odbud. 1994.

149. DOM NR 22, mur., k. XIX.

150. DOM NR 23, mur., ok. poł. XIX.

151. DOM NR 24, mur., ok. poł. XIX.

152. ZESPÓŁ DOMU NR 26:

a. budynek gospodarczy, ul. Jasna, mur., ok. 1880.

153. ZESPÓŁ DOMU NR 27:

a. dom, mur., 2 poł. XIX,

b. oficyna, ul. Kajki, mur., 1 ćw. XX.

154. DOM NR 28, mur., 2 poł. XIX.

155. DOM NR 29, mur., XIX/XX

156. DOM NR 30(1), mur., 2 poł. XIX.

157. DOM NR 30(2), mur., ok. poł. XIX,

Ul. 20 Stycznia

- 158. DOM NR 12, mur., ok.1910
- 159. DOM NR 16, mur., 1ćw. XX
- 160. DOM NR 18, mur., ok.1930

Ul. Szkolna

- 161. DOM NR 1 ob. przedszkole nr 1, mur., 1894, remont.

Ul. Toruńska

- 162. DOM NR 4, mur., 2 poł. XIX.
- 163. DOM NR 6, mur., 2 poł. XIX, remont.
- 164. DOM NR 9, mur., ok. 1920.
- 165. DOM NR 10, mur., poł. XIX.
- 166. DOM NR 11, mur., pocz.XX
- 167. DOM NR 13, mur., pocz. XX.
- 168. DOM NR 19, mur., pocz. XX.
- 169. DOM NR 21, mur., ok. 1910.
- 170. DOM NR 22, mur., pocz. XX.
- 171. DOM NR 35, mur., pocz. XX.
- 172. DOM NR 37, mur., 1 ćw. XX.
- 173. DOM NR 38, mur., pocz. XX.
- 174. DOM NR 40, mur., 1 ćw. XX.
- 175. DOM NR 46, mur., 1 ćw. XX.
- 176. DOM NR 47, mur., ok. 1920.
- 177. DOM NR 48/50, mur., 1 ćw. XX.
- 178. DOM NR 52(1) , mur., pocz. XX.
- 179. DOM NR 52(2) , mur., 2 poł. XIX.
- 180. DOM NR 56, drew., 1 poł. XIX.

- 181. DOM NR 60, mur., k. XIX.
- 182. DOM NR 61, mur., 1 ćw. XX.
- 183. DOM NR 62, mur., 2 poł. XIX.
- 184. DOM NR 69, mur., ok. 1920
- 185. DOM NR 75 ob. 81, mur.,ok.1920
- 186. DOM NR 85, mur., ok.1920
- 187. DOM NR 103, mur.,ok.1920

Ul. Wodna

- 188. DOM NR 4, mur., 1900

Ul. Wojciechowskiego

- 189. DOM NR 6 ob. 8 i 8a, mur., 1 ćw. XX.
- 190. DOM NR 21, mur., 1 ćw. XX.

Ul. Wschodnia

- 191. DOM NR 2, mur., ok. 1920.
- 192. DOM NR 3, mur., ok. 1910.
- 193. DOM NR 4, mur., 1928.
- 194. DOM NR 10, mur., ok. 1930.
- 195. DOM NR 11, mur., pocz. XX.

Ul. Zawiszy

- 196. DOM NR 4, mur., 2 poł. XIX.
- 197. DOM NR 6, mur., ok. 1920.

Ul. Żelazna

198. DOM NR 5, mur., ok. 1900.

199. DOM NR 9, mur., ok. 1920.

200. DOM NR 13, mur., ok. 1920.

201. ELEKTROWNIA MIEJSKA ob. siedziba LOK, ul. Pułaskiego nr 8,
mur., 1915, przebud. 1927.

202. MAGAZYN ZBOŻOWY ob. DOM, ul. Asnyka nr 30, mur., 1910

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Najcenniejsze zabytki ruchome na terenie gminy miejskiej Koło to wyposażenie kościołów. Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego posiada w swoim wyposażeniu 29 szt. obiektów wpisanych do rejestru zabytków pod nr **B/91/37 z dn. 8.10.1999r.** Pozostałe znajdują się w ewidencji.

Polichromia, ołtarze, ambona, prospekt organowy to wystrój w stylu neogotyckim, który nadano kościołowi w XIX w. Z okresów wcześniejszych należy wymienić gotycką kamienną płytę nagrobną Jana z Garbowa i drzwi do zakrystii.

W klasztorze i kościele p.w. Nawiedzenia NMP OO. Bernardynów znajduje się 114 obiektów wpisanych do rejestru zabytków pod nr **B/93/39 z dn. 26.10.1993 r.** W ewidencji znajduje się ich 200. Wyposażenie kościoła jest jednorodne stylistycznie, wiąże się z rozbudową zespołu klasztornego w XVIII stuleciu. Bogate i różnorodne wyposażenia kościoła i klasztoru stanowią: barokowo-rokokowa polichromia, liczne ołtarze, ambona, prospekt organowy.

3.4. Krajobraz kulturowy - obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3. pkt 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, cytowana Ustawa przewiduje ochronę, poprzez wpis do rejestru zabytków, cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych, ruralistycznych, krajobrazów kulturowych. Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego, wynikających ze stosowanych przepisów o ochronie przyrody.

Do rejestru zabytków pod numerem 31/ 384 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 26 lipca 1951 r. wpisany został historyczny układ urbanistyczny miasta Koła. Teren ukształtowany w XIV w. z elementami rozwiniętymi w XVIII wieku oraz w wieku XIX obejmuje obszar pomiędzy widłami Warty, zamknięty wewnątrz wałów przeciwpowodziowych, w tym:

- nawarstwienia kulturowo - osadnicze od czasów pradziejowych po okres nowożytny,
- znajdujący się w centrum Stary Rynek,
- układ ulic w centrum miasta, stanowiący granice średniowiecznej lokacji: Starowarszawska, Grodzka, Joselewicza, Mickiewicza, Wyszyńskiego,
- ulice odchodzące od centrum: Pułaskiego, Kajki, Sejmikowa, Rzeźnicza, Wschodnia, Krzywa, Długosza , Krótka, Orzeszkowej, Fornalskiej, Nowy Rynek,
- ulice skrajne okalające zespół: Żelazna, Ogrodowa, Asnyka, Zawiszy Czarnego, Kilińskiego, Klasztorna,
- kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, zespół klasztorny OO Bernardynów,
- zabudowę mieszkalną przy w/w ulicach, o przeważającym typie domów parterowych i jednopiętrowych z dachami dwuspadowymi.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: ulic, placów, podziałów gruntów, architektury sakralnej i mieszkalnej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju gospodarczo-społecznego Wielkopolski w czasie reformy państwa w średniowieczu, a także w kontekście dalszych przekształceń w wiekach późniejszych, szczególnie w końcu XVIII wieku i w wieku XIX, stawia historyczny ośrodek miejski w grupie cennych zespołów współtworzących dziedzictwo kulturowe kraju.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu miasta

Na terenie miasta Koła brak jest stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie miasta Koła brak jest stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Obszar miasta Koła został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w latach 1983-1986. AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych

i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie miasta Koła zewidencjonowano 15 stanowisk archeologicznych, na które składają się 22 fakty osadnicze. Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu miasta Koła:

<i>stanowiska o własnej formie krajobrazowej</i>			<i>cmentarzyska płaskie</i>	<i>cmentarzyska kurhanowe</i>	<i>osady</i>	<i>ślady osadnicze</i>	<i>skarby</i>	<i>Ogółem faktów osadniczych</i>
<i>dwory</i>	<i>grodziska</i>	<i>fortyfikacje ziemne</i>						
0	0	0	2	0	8	12	0	22

Miasto Koło położone jest na obszarze Kotliny Kolskiej, która leży u zbiegu trzech regionów fizjograficznych: od północy przylega do niej Wysoczyzna Kujawska, od zachodu Wysoczyzna Kaliska, a od wschodu Wysoczyzna Łaska. Dnem Kotliny płynie Warta, nad którą rozlokowało się miasto Koło.

Pradolina Warty ma dwa poziomy morfologiczne – terasy zalewową i wydumą. Terasa zalewowa, niewiele wyniesiona nad dno, zajęta jest przez podmokłe łąki i płaty nieco suchszego terenu. Wydmy (obecnie ponownie zalesione) występują w pradolinie, pasmami na południe od miasta w stronę Ruszkowa, na zachód w stronę Straszkowa i na północny-zachód w stronę Dzieraw.

Gleby tu występujące to mozaika gleb bagiennych i lekkich, piaszczystych mad. Pierwotnie dno doliny porastały lasy łęgowe oraz na wydmach bory mieszane.

Stan archeologicznego rozpoznania osadnictwa pradziejowego na terenie

miasta Koła jest dalece niewystarczający. Dotychczas udało się zarejestrować 15 stanowisk archeologicznych w granicach administracyjnych miasta. Odkryto je w drodze badań, głównie powierzchniowych i nielicznych badań wykopaliskowych.

Penetracja archeologiczna na obszarze miasta Koła prowadzona w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski w roku 1983 charakteryzowała się dużym stopniem trudności ze względu na zawansowane prace budowlane (ogrodzenia dużych partii ziemi), część terenu jest niedostępna do badań (ogrody przydomowe, teren elektrowni), stąd obraz osadnictwa na terenie miasta pozostaje w dysproporcji do otaczających miejscowości.

Początki kształtowania się osadnictwa grup ludzkich na terenie miasta sięgają paleolitu. (znaleziska kilku wytworów krzemienych, niestety bez dokładnej lokalizacji). Z następnej epoki kamienia — mezolitu - znamy dotychczas 4 stanowiska.

Neolit (młodsza epoka kamienia) przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp.

Pierwsze znane skupiska ludzkie z okresu neolitu (młodsza epoka kamienia) na terenie miasta Koła wiążą się z kulturą pucharów lejkowatych. Warto zauważyć, że zagęszczenie stanowisk tej kultury widoczne jest w dolinie Warty. W najbliższej okolicy Koła zarejestrowano dotychczas kilka skupisk liczących po kilka stanowisk tej kultury. Położone są one w dolinie Warty na zalesionych obecnie wydmach należących do Dzieraw i Ruszkowa. Z tym ostatnim skupiskiem wiąże się niewątpliwie jedno stanowisko kultury pucharów lejkowatych odkryte w Kole.

Wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w okresie brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Skupiska osadnicze tej kultury w pobliżu miasta Koła liczą kilkadziesiąt punktów. Niestety, mało charakterystyczny materiał,

pochodzący w większości z badań powierzchniowych, nie pozwala na ściślejsze datowanie. Największe koncentracje stanowisk kultury łużyckiej obserwujemy w pobliżu południowych granic miasta. Do tych skupisk można przypisać również konkretne cmentarzyska, z których korzystali okoliczni mieszkańcy. Pierwsze z nich odkryte zostało przypadkowo na przełomie XIX i XX wieku w trakcie wybierania pasku (obecnie zbiory te znajdują się w Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim). Stanowisko to badano szerzej w 2006 roku i datowano na IV okres epoki brązu. Drugie z nich, silnie zniszczone, odkryto w 2000 roku przy ulicy Św. Bogumiła. Datowane jest na V okres epoki brązu.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na ziemiach polskich epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne.

W pierwszym okresie epoki żelaza (okres halsztacki) następuje znaczny rozkwit kultury łużyckiej. Na ten okres nie zarejestrowano dotychczas w Kole stanowisk pewnie datowanych, ale w pobliskich Dzierawach takie stwierdzono.

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się jednak stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytym wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską. Na terenie miasta Koła nie zidentyfikowano dotychczas stanowisk archeologicznych związanych z tą kulturą. Najbliższe cmentarzysko kultury pomorskiej odkryto w Chełmnie, gmina Dąbie.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednoczenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Na terenie ziem polskich wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich. W Kole notujemy tylko 4, a w pobliżu miasta kilkadziesiąt stanowisk tej kultury. Najbliższe cmentarzysko znane jest z terenów Kościelca.

Warto tutaj wspomnieć, że niektórzy badacze rekonstruuje przebieg tzw. szlaku bursztynowego wzdłuż Prosny do Warty i dalej na północ lub też na północny -

wschód od Kalisza do Koła. Wydaje się jednak, że Koło znajdowało się na uboczu szlaku bursztynowego. Znaleziono jedynie pojedyncze importy rzymskie w postaci fragmentów ceramiki terra sigillata czy monet rzymskich.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie z załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich. Dotychczas nie udało się stwierdzić ciągłości osadnictwa w okolicach Koła.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. W okolicy Koła nie udało się dotychczas zidentyfikować osad datowanych w ramach VI-IX wieku.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załężki przyszłych miast. Widoczne jest kilka faz powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego. Najbliższy terenów miasta Koła, gród (jeszcze z czasów plemiennych) znajdował się w Dobrowie, gmina Kościelec.

W czasach piastowskich nie pojawił się w okolicach Koła ważniejszy ośrodek grodowy. W okresie tym duże znaczenie miała dolina środkowej Warty. Była to jedna z ważnych arterii komunikacyjnych umożliwiających powiązanie grodów między sobą oraz teren przepraw na lądowych szlakach handlowych i militarnych. Niewątpliwie był to istotny bodziec do rozwoju osadnictwa w okolicach Koła i innych miejsc przeprawowych, jak na przykład Kościelec.

Właśnie Kościelec stał się w następnych stuleciach centrum, wokół którego skupiła się sieć osadnicza. Powstały wówczas liczne osady (niektóre liczące po

kilkanaście hektarów) skupiające się wzdłuż rzeki Kiełbaski.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Z obiektów architektury i budownictwa wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy miejskiej Koło najlepiej zachowane są obiekty będące własnością kościoła i gminy. W gorszym stanie prezentuje się część zabytków będąca własnością prywatną.

Kościół par. p.w. św. Krzyża obecnie p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego. Istniał, rozbudowany zapewne o korpus nawowy, przed rokiem 1409 wymienianym jako data konsekracji kościoła parafialnego p.w. św. Krzyża oraz św. Katarzyny i bł. Doroty Prusaczki. W 1471 r. erygowany przez Jana Hinczę z Rogowa (starostę kolskiego 1456-72).

Na początku XVI w. rodzina Pomianów-Sokołowskich ufundowała kaplicę NMP, konsekrowaną 11. 03. 1522 r.; w krypcie znajdowały się groby rodzinne.

W 1643 r. nastąpiło poświęcenie 10-ciu ołtarzy przez arcybiskupa Macieja Łubieńskiego, m.in. ołtarza „z relikwiami bł. Doroty Prusaczki patronki fary”.

W czasie pożaru miasta w 1775 r. częściowemu spaleni uległ kościół: spłonął dach nad zakrystią, kruchta, skarbczyk i dzwonnica, ołtarze, 3 dzwony się stopiły, a organy miały pogieęte piszczałki.

W 1826 r. nawy rozdzielono dwoma szeregami filarów, środkowa przekryta malowanym stropem, kościół bielony.

W 1846 r. rozebrano drewniany kościół p.w. św. Ducha - część wyposażenia przeniesiono do fary.

W latach 1863-1895 założono sklepienia w części nawowej, dobudowano kruchtę od zach. i kaplicę od półn., do której przeniesiono ołtarze z nawy głównej św. Krysypiana i Krysypiana - patronów szewców.

Kościół gotycki, murowany, nietynkowany, trzynawowy, z niższym prezbiterium prosto zamkniętym, oszkarpowanym. Szczyt prezbiterium ozdobiony sterczynami,

tynkowanymi wnękami i okrągłymi prześwitami. Bez wieży. W prezbiterium sklepienie gwiaździste. W latach 1967-68 przeprowadzono remont murów zewnętrznych.

W latach 1970-75 remont dachu. W roku 1978 założono nowe witraże w nawie.

Systematyczne naprawy pokrycia dachu i wymiany części belek i wiązarów więźby dachowej. W 1999 r. przeprowadzono remont i konserwację więźby dachowej nad nawą. W maju 2000 r. nowe ceramiczne pokrycie dachu na nawie kościoła; przy zach. ścianie wykonano opierzenia blach; ok. 1,5 m szerokości pas nowej dachówki karpiówki.

Obecnie obiekt w dobrym stanie technicznym.

Kościół p.w. Nawiedzenia NMP. Pierwotny kościół klasztorny zbudowany został w 1456(66) r. z fundacji Jana Hinczy z Rogowa, starosty kolskiego i kasztelana sieradzkiego. Jego budowę ukończono ok. 1482 r. staraniem Anny, księżnej sochaczewskiej. Budynek zniszczony wylewami Warty, odbudowany od fundamentów w latach 1773-82. Konsekracji kościoła dokonał w 1788 r. bp Józef Korytkowski.

Budynek murowany, z cegły pełnej, na zaprawie wapiennej, otynkowany. Rzut na planie prostokąta, trzyprzęsłowy, z dwiema kwadratowymi wieżami wysuniętymi częściowo przed lico fasady. Prezbiterium prostokątne, jednoprzęsłowe, przy nim w przedłużeniu naw bocznych od wschodu kaplica, od zachodu przejście do klasztoru, za ołtarzem zakrystia. Bryła zwarta, nakryta dachem dwuspadowym, z dwiema dwukondygnacyjnymi wieżami po wschodniej i zachodniej stronie północnej części kościoła. Wieże nakryte hełmami kopulastymi i latarniami. W połowie kalenicy wieżyczka na sygnaturkę.

W czasie ostatniej wojny kościół uległ częściowemu wypaleniu i zniszczeniu. W l. 1957-58 przeprowadzono remont kościoła, który uchronił obiekt od dalszego niszczenia.

Kolejny remont kapitalny obiektu przeprowadzono w l. 1984-88. W tym czasie dach kościoła i wieże pokryto blachą miedzianą.

W 1996 r. odwodnienie obiektu i wymiana tynków zewnętrznych.

2007-2008 r. remont więźby dachowej.

Na rok 2009 planowana wymiana stolarki okiennej.

Stan zachowania obiektu dostateczny.

Klasztor Bernardynów. Klasztor zbudowany został w 2 poł. XV w. z fundacji Jana Hinczy z Rogowa, starosty kolskiego i kasztelana sieradzkiego. Budynek niszczone wylewami Warty, odbudowany, przebudowany, z zachowaniem gotyckich murów w l. 1755- 1764.

Ściany murowane z cegły pełnej na zaprawie wapiennej. Na obu kondygnacjach od strony dziedzińca korytarz sklepiony kolebkowo-krzyżowo. W pomieszczeniach kolebki z lunetami, w niektórych z geometryczną dekoracją stiukową. Więźba dachowa drewniana, konstrukcji krokwiowo-stolcowej. Pokrycie dachu - blacha miedziana.

Klasztor zbudowany na planie zbliżonym do kwadratu z wirydarzem pośrodku. Naroże północno-wschodnie przylega do wieży kościoła. Między nawą kościoła a wschodnim skrzydłem klasztoru zamknięty dziedziniec. Wejście do klasztoru od strony północnej, gospodarcze od południa. Bryła zwarta, dwukondygnacyjowa, nakryta dachami dwuspadowymi i czterospadowym na skrzydle zachodnim. Z zewnątrz naroża skrzydła południowego oszarpowane. W skrzydle wschodnim pojedyncze szkarpy od strony wirydarza i dziedzińca.

Budynek klasztorny w okresie wojennym użytkowany był jako magazyn. Przeprowadzony w l. 1957-58 remont klasztoru uchronił obiekt od dalszego niszczenia.

W l. 1984-88 uzupełniono i częściowo wymieniono pokrycie dachowe na budynku klasztornym.

W l. 2007-08 remont więźby i pokrycia na klasztorze.

Stan techniczny obiektu dostateczny.

Kościół cmentarny p.w. Przemienienia Pańskiego ob. kaplica publiczna p.w. Przemienienia Pańskiego na cmentarzu grzebalnym rzymskokatolickim. Przy drodze z Koła do Kościelca znajdował się kościół p. w. św. Wawrzyńca, inkorporowany w 1540 r. jako kaplica do kościoła farnego w Kole. Od 1795 r. cmentarz przykościelny św. Wawrzyńca zaczął pełnić funkcję cmentarza parafialnego. W 1811 r. wg spisu kościelnego, kaplica była w ruinie. Obecna kaplica, zapewne o lokalizacji zbliżonej do kościoła św. Wawrzyńca, wybudowana została

w roku 1905 w stylu neogotyckim, staraniem kanonika fary kolskiej Edwarda Narkiewicza, jako kościół p.w. Przemienienia Pańskiego. Krypta pod kościołem jest kryptą grzebalną proboszczów fary kolskiej.

Budynek murowany, więźba dachowa drewniana, dach dwuspadowy, pokryty dachówką ceramiczną karpiówką, zaś blachą na sygnaturce. Kaplica na rzucie prostokąta z dobudowaną od północy wieloboczną apsydą o bryle jednokondygnacyjowej. Otwory okienne ostrołukowe, zaś okna prezbiterium wąskie.

W roku 1974 przeprowadzono remont kapitalny, wymurowano schody zewnętrzne.

W roku 1991 zakonserwowano więźbę dachową preparatem grzybobójczym.

Stan techniczny obiektu dobry.

Kościół p.w. Opatrzności Bożej – ewangelicko-augsburski.

W roku 1872 filia kolska parafii ewangelicko-augsburskiej w Turku wykupiła od miasta teren pod budowę kościoła i pastorówki. W roku 1883 wybudowano i konsekrowano kościół o stylu neogotyckim.

Ściany murowane, nietynkowane. Więźba dachowa drewniana, dach dwuspadowy, pokryty blachą na felc. Kościół jednonawowy z kwadratową wieżą od strony południowej.

Kościół na rzucie prostokąta ukierunkowanego oś wschód-zachód o bryle jednokondygnacyjowej.

W czasie II wojny światowej kościół uległ zniszczeniu. Częściowe remonty przeprowadzono w 1946 r., 1954 r. W 1984 r. uzupełniano ubytki murów. Gruntowny remont kościoła przeprowadzono w 1998 r.

Stan techniczny dobry.

Pastorówka kościoła ewangelicko-augsburskiego. W 1872 r. filia kolskiej parafii ewangelicko-augsburskiej w Turku wykupiła od miasta teren pod budowę kościoła i pastorówki. W 1893 r. filia kolska stała się samodzielną parafią. Pierwszym pastorem parafii kolskiej był ks. Ryszard Paszko. Pastorówka została wybudowana jego staraniem w l. 1902-1903 w stylu eklektycznym. W l. 1918-1922 był w niej polski urząd pocztowy. Od 1923 r. do 1945 r. budynek ponownie pełnił

funkcję pastorówki. Po 1945 r. użytkowany przez różne organizacje społeczne, a od 1956 użytkowany przez Powiatową, a później Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną w Kole. Od 1976 r. ponownie stanowi własność parafii ewangelicko-augsburskiej w Koninie, która użytkuje pojedyncze pomieszczenia.

Budynek murowany, tynkowany, więźba dachowa drewniana, pokrycie dachu - papa na ażurowym deskowaniu. Dach wielopołaciowy.

Budynek na rzucie prostokąta osi wschód-zachód o bryle jednokondygnacyjnej.

Remonty przeprowadzano w l. 1923-1927 i 1929 - remonty adaptacyjne, pokrycie nowym dachem. Kolejne remonty przeprowadzono w roku 1977 - malowanie elewacji,

1978 r. – naprawa dachu,

1979 r. – podniesienie podłóg w części pomieszczeń przyziemia,

1982 r. – zmiana oświetlenia wewnątrz budynku,

1983 r. – pokrycie dachu papą,

1985 r. – remont dachu, rozebranie pieców, założenie lokalnego c.o. , założenie kanalizacji,

1986 r. – malowanie elewacji i wewnątrz,

1989 r. – wymiana stolarki okiennej (6 dużych okien i 2 małe), wymiana rynien,

1992 r. – malowanie wewnątrz.

Stan techniczny dobry.

Ratusz- zbudowany ok. 1390 r. Restaurowany w 1782 r. Gruntownie przebudowany ok. 1815 r. w wyniku czego obiekt uzyskał wystrój klasycystyczny. Dobudowano wtedy portyk oraz dwie oficyny, a założenie zamknięto wysokim murem, tworząc kompleks zabudowy z wewnętrznym dziedzińcem. Nienaruszona pozostała gotycka wieża. W l. 1835-37 gruntownie przebudowany. Remont i odbudowa skrzydła północnego zrealizowano w 1851-53 r. W roku 1914 rozbudowano skrzydła północne.

W l. 1945-1984 w ratuszu mieściła się siedziba władz miejskich. W maju 1987 r. runęła wieża ratuszowa, niszcząc ok. połowę korpusu budynku głównego.

Budynek na planie zbliżonym do kwadratu z dziedzińcem po stronie zachodniej. Dziedziniec zamknięty ścianą kurtynową. Bryła zwarta, dwukondygnacyjowa, nakryta dachami kilkupołaciowymi. Budynek w części

podpiwniczony, z wieżą po stronie północnej, przechodzącą w górnych kondygnacjach w ośmiobok.

Od roku 1989 budynek ratusza w trakcie komplementarnej odbudowy dzielonej na etapy. W roku 2000 zakończono odbudowę wieży. W roku 2003 decyzja o odbudowie skrzydeł ratusza, zaś w 2008 r. rozszerzona o rozbudowę tychże skrzydeł.

Dom przy ul. Mickiewicza 12 - ob. siedziba Urzędu Miejskiego.

Budynek przy ul. Mickiewicza 12 zbudowany został w 1883 r. Początkowo siedziba państwowych urzędów i żandarmerii. Od 1920 r. w obiekcie mieściło się starostwo, siedziba policji. Po II wojnie światowej był tam Powiatowy Urząd Finansowy, Wydział Geodezji, PSS oraz bank. Od 2001 r. siedziba Urzędu Miejskiego.

Ściany z cegły ceramicznej, dach dwuspadowy, pokryty papą. Budynek na rzucie prostokąta w osi o kierunku północ-południe. Bryła z kondygnacjami suterenu, parteru i pierwszego piętra. W osi po stronie wschodniej ryzalit zakończony szczytem parawanowym. Po stronie zachodniej nieznaczny ryzalit nakryty daszkiem dwuspadowym.

W latach siedemdziesiątych odnowiono konstrukcję dachową. W l. 1998-2001 przeprowadzono remont kapitalny obiektu. Budynek utrzymany w stylu eklektycznym. Stan techniczny obiektu dobry.

Willa przy ul. Mickiewicza 27. Zbudowana została w latach osiemdziesiątych XIX w. Należała wówczas do H. Krauza, którego własnością była do lat dwudziestych XX w. jako budynek mieszkalny. Po II wojnie obiekt stał się własnością Skarbu Państwa. Mieściła się tam Szkoła Podstawowa, Wydział Oświaty oraz Biblioteka Publiczna, zaś od 1980 r. internat Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego.

Budynek murowany z cegły ceramicznej, tynkowany. Posadowiony na rzucie przylegających do siebie prostokątów, wydłużonych w kierunku wschód-zachód. Tworzą one w ogólnym obrysie figurę nieregularną zbliżoną do czworokąta z przylegającym ryzalitem po stronie wschodniej i zachodniej. Bryła domu dwukondygnacyjowa, przykryta dachem dwuspadowym pokrytym papą. Willa utrzymana w stylu neoklasycystycznym.

W l. 1975-80 wykonano remont kapitalny, odnowiono konstrukcję dachową.

Stan techniczny obiektu dobry.

Kamienica ul. Stary Rynek 26. Zbudowana w poł. XIX w., do II wojny światowej stanowiła własność rodziny Marii Jaźwińskiej. Na parterze znajdowała się wówczas restauracja, II piętro zajmował hotel. Po 1945 roku w kamienicy mieściły się Średnia Szkoła Sztuk Plastycznych, potem hotel WPGT „Kontur” w Koninie. Obecnie na parterze mieszczą się sklepy. Budynek prywatny.

Ściany murowane z cegły ceramicznej, otynkowane. Budynek posadowiony na rzucie w kształcie litery „I”, bryła złożona z dwóch bloków kondygnacyjnych, podpiwniczonych, przykryta dachami dwuspadowymi pokrytymi papą.

W latach siedemdziesiątych odnowiono elewację, wymieniono część belek konstrukcji dachowej. Kamienica utrzymana w stylu modernistycznym.

Stan techniczny obiektu na dziś budzi zastrzeżenia: odpadające tynki, złuszczenia i spękania. Rodzi się pilna potrzeba przeprowadzenia niezbędnych remontów.

Dom ul. Grodzka 2. Zbudowany w 2 poł. XIX w., murowany. W 1998 roku przeprowadzono remont kapitalny obiektu obejmujący m.in. wymianę pokrycia dachu, naprawę elewacji, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej. Budynek prywatny.

Spichlerz przy ul. Żelaznej 8. Zbudowany został na pocz. XIX w., był on jednym z ponad dwudziestu spichlerzy rozmieszczonych na lewym brzegu, wschodniej odnogi rzeki Warty. Do II wojny światowej była to własność prywatna. W trakcie działań wojennych spłonęła większość spichlerzy. Obecnie pozostał jeden obiekt. Po 1945 r. stał się własnością Skarbu Państwa. W latach sześćdziesiątych właścicielem obiektu były Poznańskie Zakłady Zielarskie „Herbapol”. Dziś jest to obiekt prywatny.

Ściany zbudowane z belek drewnianych na tzw. sumik i łątkę. Budynek posadowiony na planie wydłużonego prostokąta w kierunku północny-wschód, południowy-zachód. Bryła dwukondygnacyjowa w kształcie wydłużonego bloku,

przykrytego dachem polskim łamanym, dwuspadowym.

Współcześnie wielokrotnie wymieniano fragmenty belek konstrukcji dachowej, stropów, okien pokrycia dachowego. W latach 2002-2003 przeprowadzono remont kapitalny obiektu.

Stan techniczny dobry.

Willa ul. Sienkiewicza 7. Zbudowana została w roku 1912 przez ówczesnego właściciela Fabryki Fajansu i Porcelany Czesława Freudenreicha. Projektantem willi był inżynier architekt Zygmunt Lindner - szwagier Czesława. Podczas wojny fabryka znajdowała się pod zarządem niemieckim. Po wojnie willę upaństwowiono. W willi mieścił się internat Technikum Ekonomicznego. Od 1997 r. właścicielem willi jest osoba prywatna.

Ściany murowane z cegły pełnej, na zaprawie wapiennej, otynkowane. Budynek posadowiony na planie prostokąta, zróżnicowany ryzalitem od strony wschodniej i prostokątną dobudówką od strony północnej. Bryła zwarta na wysokim cokole, zróżnicowana piętrowym ryzalitem ze szczytem. Dach wielopołaciowy, pokryty dachówką karpiówką.

W roku 1950 przeprowadzono remont i adaptację pomieszczeń na internat. W roku 1998 rozpoczęto remont kapitalny obiektu, który z przerwami trwa do dziś.

Fabryka Fajansu i Porcelany Freudenreicha. Powstała w 1842 r. Fabryka Fajansu i Porcelany była kontynuacją tradycji rzemiosła ceramicznego w Kole. Założycielem fabryki był Józef Freudenreich - kupiec i przedsiębiorca oraz posiadacz ziemski (Plewiska koło Poznania). W 1880 r. fabrykę przejmuje na licytacji syn Józefa - August Freudenreich. Po śmierci Augusta w 1904 r. fabryką zarządzali jego synowie - Stefan i Czesław. Po spłacie brata w 1926 r. Czesław samodzielnie prowadził fabrykę do października 1939 r. W l. 1939-1945 fabryka znajdowała się pod zarządem niemieckim. Upaństwowiona została w 1945 r.

- a) **budynek malarni.** Wybudowany przed 1887 r., pierwotnie dwupiętrowy. W okresie Dwudziestolecia Międzywojennego wyłączony z produkcji i przekazany do dyspozycji szkolnictwa. Po wojnie obniżony o jedną kondygnację w 1959 r.

Ściany z cegły pełnej na wątku krzyżowym. Budynek na planie wydłużonego prostokąta w kierunku północny-wschód, południowy-zachód, o bryle zwartej, krytej dachem dwuspadowym pokrytym papą.

Obecnie obiekt handlowy stanowiący własność prywatną. Stan dobry.

- b) **przerobownia mas i odlewania wyrobów**. Obiekt wybudowany przed 1887 rokiem. Pierwotnie parterowy. Nadbudowany i rozbudowany w pierwszej połowie XX w.

Ściany z cegły pełnej tynkowane. Bryła zwarta, dwuczłonowa, dwukondygnacyjna i trzykondygnacyjna. Dach dwuspadowy i łamany. Kryty papą na pełnym deskowaniu. Obecnie obiekt handlowy stanowiący własność prywatną. Stan dobry.

- c) **piecownia**. Budynek powstał w trzeciej ćw. XIX w. Rozbudowany przed 1887 r. wzdłuż ul. Sienkiewicza do wymiarów obecnych. Ujednolicenie bryły nastąpiło w latach pięćdziesiątych XX w.

Ściany murowane z cegły pełnej na wątku krzyżowym, tynkowane. Budynek posadowiony na planie prostokąta, ze ściętym narożnikiem płn. i ryzalitem w elewacji płd. - zach. przy narożniku południowym. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna, dach dwuspadowy kryty papą.

Obecnie obiekt handlowy stanowiący własność prywatną. Stan dobry.

- d) **wozownia**. Zbudowana w trzeciej ćw. XIX w. Przebudowa i remont w 1998 r. Obecnie restauracja.

Ściany murowane z cegły pełnej, tynkowane. Budynek posadowiony na planie prostokąta w kierunku południowy - zachód, północny - wschód. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna. Dach dwuspadowy, kryty papą. Obecnie własność prywatna. Stan techniczny dobry.

Cmentarz ewangelicko-augsburski, ul. Poniatowskiego.

Założony w 1 poł XIX w. Ogrodzony murem z cegieł. Brama cmentarna kuta. Najstarszy istniejący nagrobek z 1881 r. Emanuela Gottfrida Hoffmana. Układ cmentarza w całości dobry, kwater nieregularny. Istniejący starodrzew zdrowy. Uporządkowania wymaga zieleń w południowej części cmentarza oraz remont nagrobków w części północnej przy ogrodzeniu. Ogólnie stan zachowania cmentarza dobry.

4.1.2 Stan zachowania zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome na terenie gminy miejskiej Koło to wyposażenie kościołów. Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego posiada w swoim wyposażeniu 29 szt. obiektów wpisanych do rejestru zabytków pod **nr B/91/37 z dn. 8 października 1999 r.** Pozostałe znajdują się w ewidencji.

Polichromia, ołtarze, ambona, prospekt organowy to wystrój w stylu neogotyckim, który nadano kościołowi w XIX w. Z okresów wcześniejszych należy wymienić gotycką kamienną płytę nagrobną Jana z Garbowa i drzwi do zakrystii. Obiekty neogotyckie restaurowano w latach 70 i 80 XX wieku. Stan zachowania pozostałych zabytków ruchomych jest dobry.

W klasztorze i kościele p.w. Nawiedzenia NMP OO. Bernardynów znajduje się 114 obiektów wpisanych do rejestru zabytków pod **nr B/93/39 z dn. 26 października 1993 r.** W ewidencji znajduje się ich 200. Wyposażenie kościoła jest jednorodne stylistycznie, wiąże się z rozbudową zespołu klasztornego w XVIII stuleciu. Bogate i różnorodne wyposażenia kościoła i klasztoru stanowią: barokowo-rokokowa polichromia, liczne ołtarze, ambona, prospekt organowy. W l. 1989-1993 przeprowadzono pełną konserwację i restaurację polichromii oraz wyposażenia kościoła. Stan zachowania obiektów dobry.

Wszelkie prace przy obiektach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu

na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piąśnic i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywne orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Dlatego **dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Delegatury w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.**

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią

jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Obszary największego zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Program Rozwoju Lokalnego miasta Koła na lata 2007-2013 przewiduje następujące inwestycje mogące zagrozić stanowiskom archeologicznym:

1. Kontynuacja budowy „obejścia przemysłowego” na odcinku:

Osiedle Kolejowa III - ul. Toruńska, w ciągu ul. Piaski. Inwestycja ta pozwoliłaby na wyłączenie ruchu tranzytowego z części ul. Toruńskiej, a tym samym z centrum miasta. Dokończenie budowy w/w. obejścia wiąże się z przebudową ul. Wiejskiej. Kompleksowe rozwiązanie tego problemu stworzy czytelny układ komunikacyjny dla ruchu tranzytowego w mieście.

2. Program modernizacji linii kolejowej Berlin - Moskwa

Przewiduje przystosowanie szlaku kolejowego do prędkości 160 km/godz. Z tym tematem wiąże się budowa tunelu pod torami w ciągu drogi wojewódzkiej nr 270 do Włocławka, budowa wiaduktu nad torami w ciągu drogi powiatowej nr 301 do Sompolna, modernizacja stacji Koło oraz budowa tunelu komunikacyjnego pod torami przy stacji.

Natomiast Strategia Rozwoju Gminy Miejskiej Koło do roku 2010 przewiduje:

- 1. Tworzenie warunków dla wybudowania 700 mieszkań spółdzielczych (własnościowych i lokatorskich) oraz w zasobach prywatnych;*
- 2. Wybudowanie 200 mieszkań komunalnych w ramach Kolskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego;*
- 3. Wybudowanie 100 mieszkań socjalnych;*
- 4. Rozbudowa bazy parkingowej;*
- 5. Rozbudowa i modernizacja miejskiego układu komunikacyjnego*
- 6. Planowanie i budowa ścieżek rowerowych*
(dane za dokumentami z 1999 r.)

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

a) nieruchomości

Gmina miejska Koło nie posiada opracowanego Miejskiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla całego obszaru miasta, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych w Kole należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe kumulują się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi. Stare Miasto ujęte w widłach Warty narażone jest permanentnie na wpływ, który rzeka w swoim oddziaływaniu niezmiennie wywiera na fundament i grunt, na którym jest posadowione. Niezależnie od czynników technicznych i przyrodniczych, istotnym zagrożeniem dla substancji zabytkowej jest brak zrozumienia, wiedzy u części właścicieli obiektów. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu, poprawianiu budynków z naruszeniem wszelkich zasad, którym poddana jest substancja zabytkowa.

Obszar Starego Miasta w Kole jest w całości obszarem chronionym. Wymienione tu przykładowo formy zagrożeń mają u swojego podłoża chyba najistotniejszy element - finansowy, który w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewitalizacyjnych. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr

zabytkowych, to jednakże warunek szczególny, którego dopełnienie pozwoli mieć nadzieję, iż w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

b) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy miejskiej Koło, stanowiące wyposażenie obiektów sakralnych, są właściwie i prawidłowo chronione.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii Rozwoju Gminy Miejskiej Koło do 2010 roku”

Strategia Rozwoju Gminy Miejskiej Koło do 2010 roku została przyjęta przez Radę Miejską w Kole uchwałą nr XVII/108/99 z dnia 28 grudnia 1999 roku.

Strategia Rozwoju Gminy uwzględnia ochronę dziedzictwa kulturowego, włącza ją w rozwój gminy zarówno w zakresie wykorzystania obiektów zabytkowych do celów turystycznych podnoszących jej atrakcyjność, jak również promocję imprez kulturalnych, plenerowych i festynów związanych z tradycją ludową tego regionu.

W Rozdz. I. „Syntetyczna diagnoza stanu istniejącego”, w ppkt. „Sfera dziedzictwa kulturowego” zaprezentowano w przekroju historię miasta Koła, zasygnalizowano liczne zabytkowe zespoły i obiekty, omówiono Opracowanie Konserwatorsko- Urbanistyczne zespołu staromiejskiego miasta Koła oraz określono prowadzenie na tym obszarze polityki rewaloryzacyjnej.

Część druga „Uwarunkowania rozwoju gminy miejskiej Koło” porządkuje katalog problemów, które wymagają podjęcia priorytetowych działań w zakresie likwidacji zaniedbań czy też poprawy sytuacji.

W rozdziale tym przedstawione są zasady formułowania celów rozwoju, ich podstawy w kontekście projektowanej strategii. Omawiając zjawiska punktuje się ich silne i słabe strony. W ppkt. „Dziedzictwo kulturowe” określono silne strony: liczne zabytki (zabytkowe zespoły i pojedyncze obiekty) oraz niematerialne wartości kultury; odbudowa Ratusza Miejskiego; remont i modernizacja obiektu zabytkowego przy ul. Mickiewicza 12 dla potrzeb Urzędu Miejskiego; Opracowanie Konserwatorsko-

Urbanistyczne rewaloryzacji układu staromiejskiego; wprowadzenie w wyspowej części miasta pełnej infrastruktury komunalnej, by warunki zamieszkania nie odbiegały od warunków w nowej części miasta. Także słabe strony: zły stan techniczny budynków mieszkalnych zespołu staromiejskiego, spowodowany brakiem remontów; posadowienie obiektów w Starym Mieście na nawarstwieniach osadniczych kępy warciańskiej, obniżony poziom wód gruntowych, drgania gruntu spowodowane ruchem drogowym-powodują zjawisko nierównomiernego osiadania, czemu towarzyszy pękanie murów, samowolne adaptacje parterów zabytkowych budynków w Starym Mieście - przekształcenie elewacji; brak fachowej, stałej ochrony obiektów zabytkowych w mieście Kole (sakralnych oraz obiektów zapisanych w rejestrze zabytków).

W części trzeciej "Strategiczne cele rozwoju gminy miejskiej Koło" wymienia się w ppkt „Strategiczne cele rozwoju” jako zadanie – poprawę stanu środowiska przyrodniczego, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzeni miasta.

W części czwartej „Cele operacyjne i zadania realizacyjne” w ppkt. "Cel strategiczny - poprawa stanu środowiska przyrodniczego, ochrona dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzeni miasta" wymieniono m.in. "Cel operacyjny - ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego" zawarty w zadaniach realizacyjnych takich jak: odbudowa Ratusza Miejskiego; remont budynku zabytkowego przy ul. Mickiewicza 12; rewaloryzacja układu urbanistycznego Starówki wg opracowania konserwatorsko-urbanistycznego; ochrona obiektów zabytkowych w mieście Kole (sakralnych oraz obiektów zapisanych w rejestrze zabytków); opracowanie i wydanie monografii miasta Koła.

Do priorytetowych zadań realizacyjnych, pośród wszystkich wymienianych w strategii a związanych z tematyką konserwatorską, zaliczono: odbudowę Ratusza Miejskiego oraz remont budynku zabytkowego przy ulicy Mickiewicza 12.

4.3. Uwarunkowania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Koła na lata 2004-2007 z perspektywą na lata 2008-2011

Program Ochrony Środowiska zawiera w kolejności: w pkt. 4 Zasoby przyrody – wymieniono położone na terenie miasta parki i cmentarze objęte ochroną konserwatorską:

- Park 600-lecia Miasta Koła - park krajobrazowy, z fragmentem starorzecza Warty i urozmaiconym drzewostanem nadrzecznych łągów, zadbany;
- Park i. J. Słowackiego – położony nad starorzeczem Warty, o urozmaiconym drzewostanie, zadbany;
- Park im.S. Moniuszki – położony w centrum prawobrzeżnej części miasta, wyróżniający się okazałym i urozmaiconym drzewostanem;
- Park Leśny (Las komunalny) – porastający zwydmioną terasę nadzalewową na lewym brzegu Warty, m.in. z efektownymi okazami starych sosen;
- Cmentarz wojenny przy ul. Poległych – wielowyznaniowy , z pocz. XIX w. z kwaterą żołnierzy radzieckich poległych w styczniu 1945 r. /nieczynny/;
- Cmentarz ewangelicko-augsburski - dziewiętnastowieczny, usytuowany na zapleczu stacji paliw przy ul. Poniatowskiego /czynny/;
- Cmentarz parafialny rzymskokatolicki – z ok. 1800 r. ze zbiorową mogiłą Polaków zabitych we wrześniu 1939 r. oraz zróżnicowanym, starym drzewostanem /czynny/;
- Cmentarz żydowski – a właściwie tylko jego ślad obok Domu Kultury przy ul. J. Słowackiego.

W tym samym punkcie wymieniono zachowane na obszarze miasta pomniki przyrody:

- dąb szypułkowy o obwodzie 286 cm i wysokości ok.30 m, rosnący na skraju Parku Moniuszki (przy ul. 3 Maja);
- dąb szypułkowy o obwodzie 324 cm i wysokości ok. 40 m. w parku Moniuszki;
- dąb szypułkowy o obwodzie 360 cm i wysokości ok.40 m., rosnący przy ul. Dąbrowskiego;
- dąb szypułkowy o obwodzie 340 cm i wysokości ok. 30 m . przy ul. Dąbrowskiego;
- wiąz syberyjski o obwodzie 320 cm i wysokości ok.40 m. przy ul. Freudenreicha;
- platan klonolistny o obwodzie 320 cm i wysokości ok. 25 m. przy ul. M. Kajki;

- klon polny o obwodzie 137 cm i wysokości ok. 20 m. przy ul. Toruńskiej.

Parki miejskie i pomnikowe drzewa objęte są ochroną na podstawie uchwał Rady Miejskiej Koła: nr XXII/132/2000 z 26.05.2000 r. o parkach miejskich oraz nr XXX/265/2001 z dn.27.12.2001 r., w sprawie uznania niektórych drzew na terenie m. Koła za pomniki przyrody.

4.4. Uwarunkowania wynikające z „Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Koła obejmującego lata 2005-2006 oraz lata 2007-2013”

Przyjęty przez Radę Miejską w Kole uchwałą nr XXXVIII/269/2005 z dnia 28 czerwca 2005 r. *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Koła* oparty został m.in. na celach i zadaniach wymienionych w *Strategii Rozwoju Gminy Miejskiej Koło*, które wynikają z potrzeb społecznych, gospodarczych i środowiskowych, tworząc warunki do trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy.

W Rozdz. II. "Aktualna sytuacja społeczno - gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem planu" pkt 3. „dziedzictwo kulturowe i turystyka” wymienia najważniejsze zabytki architektury wraz z ich charakterystyką.

W pkt.4."Zagospodarowanie przestrzenne" ppkt 4.4. "stan obiektów dziedzictwa kulturowego" określa kilka stref ochrony konserwatorskiej oraz wymienia główne obiekty dziedzictwa kulturowego na terenie miasta Koła, w tym cmentarze.

W Rozdz. III pn. „Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze” w pkt.4. cel strategiczny IV – „poprawa stanu środowiska przyrodniczego, ochrona dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzeni miasta” wymienia m.in. jako cel operacyjny ochronę dziedzictwa kulturowego i historycznego, który to punkt poddany został analizie SWOT, określając silne i słabe strony dziedzictwa kulturowego.

4.5. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miejskiej Koło”

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miejskiej Koło zostało uchwalone przez Radę Miejską w Kole uchwałą nr XVI/100/99

z dnia 22 grudnia 1999 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania jest dokumentem określającym kierunki polityki przestrzennej prowadzonej przez gminę miejską.

W rozdziale „Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych”, w punkcie „Chronione środowisko kulturowe” wymieniono obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze, zarówno wpisane do rejestru zabytków, jak również figurujące w gminnej ewidencji zabytków oraz obiekty archeologiczne. Poniżej zamieszczono granice ochrony oraz wnioski konserwatorskie:

GRANICE OCHRONY

1. Ustala się następujące strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego m. Koła:

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej

Obejmuje część wyspą miasta.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszar w sąsiedztwie części wyspowej miasta, wyznaczony ulicami:

- Poniatowskiego, obie pierzeje - południowa: od mostu na starorzeczu Warty do Kompleksu Szpitala Powiatowego włącznie; północna: od mostu na starorzeczu Warty do cmentarza rzymskokatolickiego włącznie,
- Bogumiła, obie pierzeje na całej długości,
- Sienkiewicza, obie pierzeje – wschodnia: od mostu na Warcie do zabudowań d. Syndykatu Warszawskiego (nr 28) włącznie; zachodnia: od mostu na Warcie do skrzyżowania z ul. Wojciechowskiego,
- Toruńską, obie pierzeje od ul. Sienkiewicza do skrzyżowania z ul. Broniewskiego, parzysta do nr 60, a nieparzysta do nr 47,
- Garncarską, obie pierzeje na całej długości,
- Zieloną, obie pierzeje na całej długości.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej

Obejmuje część wyspą miasta oraz cmentarz wojenny przy ul. Poległych wraz z otoczeniem (domniemana lokalizacja nie istniejącej kaplicy św. Wawrzyńca).

Strefa „E” ochrony ekspozycji

Obejmuje osie widokowe na część wyspą miasta z ulic: Poniatowskiego, Bogumiła, Sienkiewicza, obwodnicy miasta oraz d. cmentarza żydowskiego.

Strefa „K” ochrony krajobrazu

Obejmuje zewnętrzny obszar wyspy, od brzegu rzeki Warty do zewnętrznych wałów przeciwpowodziowych wraz z nimi.

2. Obiekty zabytkowe poza strefami ochrony konserwatorskiej, a wymienione w spisie podlegają ochronie w granicach działek geodezyjnych, na których są zlokalizowane.

WNIOSKI KONSERWATORSKIE

1. Na obszarze strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązuje:
 - a/ historyczne rozplanowanie,
 - b/ historyczna linia zabudowy,
 - c/ historyczna parcelacja; niezbędne zmiany wymagają uzgodnienia SOZ,
 - d/ zachowanie zabytkowej zabudowy,
 - e/ zachowanie zabytkowej zieleni; podporządkowanie projektowanych terenów zielonych układowi zabytkowemu,
 - f/ zharmonizowanie nowych obiektów (zabudowa uzupełniająca) z zabudową zabytkową w zakresie: skali, formy, (bryła i artykulacja architektoniczna), materiału, kolorystyki,
 - g/ podporządkowanie nowych elementów wyposażenia ulic i placów (mała architektura), reklamy, nawierzchnie , oświetlenie itp.) układowi zabytkowemu.
2. Na obszarze strefy „B” ochrony konserwatorskiej obowiązuje:
 - a/ historyczne rozplanowanie,
 - b/ historyczna linia zabudowy, z wyjątkiem ul. Toruńskiej,
 - c/ historyczna parcelacja; niezbędne zmiany wymagają uzgodnienia SOZ,
 - d/ zachowanie tradycyjnej gęstości zabudowy,
 - e/ zachowanie zabytkowej zieleni,
 - f/ zharmonizowanie nowych obiektów z istniejącą zabudową zabytkową w zakresie: skali, formy, materiału, kolorystyki; preferowana zabudowa szerokofrontowa, do trzech kondygnacji nadziemnych, z dachami o pochyłach

połaciowych, o symetrycznym, nieparzystoosiowym układzie elewacji głównej.

3. Na obszarze strefy „OW” obserwacji archeologicznej wszelka działalność inwestycyjna może być prowadzona wyłącznie pod nadzorem konserwatorskim. W związku z tym inwestor zobowiązany jest uzgodnić projekt planowanych prac ziemnych z Kierownikiem Delegatury SOZ oraz powiadomić go o terminie realizacji prac z co najmniej dwutygodniowym wyprzedzeniem.
4. Na terenie cmentarzy objętych ochroną konserwatorską obowiązują:
 - a/ historyczne rozplanowanie,
 - b/ zachowanie zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
 - c/ zachowanie zabytkowej zieleni.
5. Uzgodnienia Kierownika Delegatury SOZ w Koninie wymagają wszelkie zmiany planowane w obrębie stref „A”, „B”, „OW”, „E” i „K” oraz dotyczące obiektów ujętych w spisie zabytków miasta.
6. Wykonawcami prac prowadzonych w obrębie stref „A”, „B”, „OW”, „E”, i „K” ochrony konserwatorskiej oraz w obiektach objętych ochroną konserwatorską mogą być wyłącznie osoby posiadające właściwe zaświadczenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dn.11 stycznia 1994 r., Dz. U. Nr 16, poz.55). /Stan prawny na dzień 22 XII 1999 r./

4.6. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina miejska Koło nie posiada opracowanego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla całego obszaru miasta.

Miejscowe plany dla fragmentów miasta obejmują obszary najczęściej zlokalizowane poza strefami ochrony konserwatorskiej. Wyjątek stanowi miejscowy plan zagospodarowania w rejonie ulic: Toruńska, Sienkiewicza, Jana Pawła II, Blizna, Kolejowa, przyjęty uchwałą Rady Miejskiej nr XLVII/337/2006 z dnia 28 lutego 2006 r.

Uchwałą w Dziale II "Ustalenia ogólne" podkreśla iż: wszelka zabudowa

i zagospodarowanie pod względem funkcjonalnym i przestrzennym powinny uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury. Zaś w paragrafie 13 ustala zasady postępowania dla terenów i obiektów podlegających ochronie ze względu na wymagania środowiska kulturowego, wymieniając je w punktach:

1. „Plan wskazuje obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego objęte ochroną prawną na podstawie przepisów odrębnych związanych z ochroną dóbr kultury. Wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków znajduje się w załączniku nr 3 do niniejszej uchwały.
2. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wpisanych do rejestru zabytków nie wolno rozbierać, przerabiać, przebudowywać, odnawiać, rekonstruować, konserwować, zabudowywać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać ani dokonywać żadnych innych zmian.
3. Wszelkie inwestycje związane z obiektami, które są wpisane do rejestru wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
4. Plan wskazuje i obejmuje ochroną obiekty zabytkowe ujęte w ewidencji zabytków województwa wielkopolskiego. Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w ewidencji zabytków znajduje się w załączniku nr 3 do niniejszej uchwały.
5. Wszelkie planowane działania inwestycyjne dotyczące rozbiórki, rozbudowy i modernizacji obiektów znajdujących się w ewidencji zabytków muszą być zgłoszone do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i wymagają jego opinii.”

W paragrafie 14 charakteryzuje strefę ochrony konserwatorskiej „B”, w której zgodnie z punktem 2 obowiązuje:

1. historyczne rozplanowanie,
2. historyczna linia zabudowy, z wyjątkiem ulicy Toruńskiej,
3. historyczna parcelacja, zmiany wymagają uzgodnienia z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków,
4. zachowanie tradycyjnej gęstości zabudowy,
5. zachowania zabytkowej zieleni,
6. zharmonizowanie nowych obiektów z istniejącą zabudową w zakresie: skali, formy, materiału i kolorystyki, preferowana jest zabudowa szerokofrontowa,

do trzech kondygnacji naziemnych, z dachami o pochyłach połaciowych, o symetrycznym, nieparzystoosiowym układzie elewacji głównej.

3. Wszelkie inwestycje planowane w obrębie strefy B wymagają uzgodnienia z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.
4. Plan wyznacza następujące strefy ochrony archeologicznej określone ich granicą na rysunku planu:
 1. strefa ochrony reliktywów archeologicznych, na których inwestycje muszą być poprzedzone badaniami archeologicznymi - dotyczy działek na których położone są obiekty wpisane do rejestru zabytków,
 2. strefa obserwacji archeologicznej, na której prace ziemne związane z realizacją obiektów budowlanych o powierzchni zabudowy powyżej 25m², mogą być prowadzone wyłącznie w porozumieniu z konserwatorem zabytków.

Paragraf 16 określa granice obszaru rehabilitacji istniejącej zabudowy oraz działań rehabilitacyjnych, które powinny być widoczne przede wszystkim wobec zabudowy zabytkowej.

Uchwała nr XXIV/172/2008 Rady Miejskiej w Kole z dn.23 kwietnia 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Koła w rejonie ulic: Toruńska, Towarowa, Składowa, Kolejowa, w rozdziale 5. zawiera „Ustalenia ogólne dla terenów i obiektów podlegających ochronie ze względu na wymagania ochrony zabytków i dóbr kultury współczesnej”. Natomiast w § 18, pkt 2 zawiera zapis: „Ochroną konserwatorską obejmuje się obiekt wieży ciśnień. Wszelkie planowane roboty budowlane, remont, rozbudowa, przebudowa, rozbiórka i odbudowa obiektu wieży i innych budowli na działce wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - Delegatura w Koninie, lub z organem służby ochrony zabytków właściwym rejonowo zgodnie z aktualnym stanem prawnym.”

Inwestycje na terenie gminy miejskiej Koło wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, które każdorazowo uzgadniane są z urzędem konserwatorskim.

4.7. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Unikatowymi walorami przyrodniczo - krajobrazowymi charakteryzuje się przede wszystkim dolina Warty. Charakterystyczny reżim jej wód z cyklicznymi zalewami dużych połaci dna doliny wymuszały dotychczasowe formy gospodarowania (dominacja ekstensywnej gospodarki łąkowo-pastwiskowej) i skutecznie opierał się postępującej urbanizacji. Dopiero budowa zbiornika retencyjnego „Jeziorsko” na Warcie spowodowała znaczne przekształcenia i zubożenie biologiczne doliny. Mimo niekorzystnych zmian w środowisku, dolina Warty nadal wyróżnia się niezwykle mozaiką ekosystemów łąkowo-leśnych i wodnych. Jest jednym z głównych obszarów węzłowych lub korytarzy ekologicznych i zasadniczym czynnikiem integrującym oraz środowiskotwórczym Koła. Dolina Warty jest m.in. miejscem występowania coraz rzadszych łągów wierzbowo-topolowych i jesionowo-olszowych, a w zabagnionych i podmokłych obniżeniach terenu podobny charakter mają olsy.

Szata roślinna porastająca w rejonie Koła jest zróżnicowana:

- w północno- wschodniej części terenu zdominowana przez zbiorowiska antropogeniczne pól uprawnych i przydomowych ogródków,
- na obszarze zabudowy miejskiej – zieleń urządzoną oraz spontaniczne zbiorowiska dużych bylin,
- na dnie doliny Warty - rozległe połacie podmokłych i wilgotnych łąk (z zadrzewieniami łągowymi i porastającymi pola wydymowe borami sosnowymi) oraz ekstensywnie użytkowane pola uprawne.

Potencjalną roślinność naturalną stanowią:

- siedliska grądów - najbardziej przekształcone antropogenicznie, o dogodnych warunkach do rozwoju rolnictwa i osadnictwa, obejmujące głównie powierzchnie wysoczyznowe oraz wykorzystywane rolniczo fragmenty teras nadzalewowych w dolinie Warty,
- kontynentalne bory mieszane, charakterystyczne dla wyższych poziomów terasowych, w większości zabudowanych,
- subkontynentalne bory sosnowe, typowe dla zwydmionych fragmentów teras (pól colicznych).

Dolina rzeki Warty zapewnia powiązania miasta z systemem obszarów chronionych województwa i kraju i jest:

- ważnym obszarem węzłowym (o znaczeniu międzynarodowym) w sieci ECONET-PL
- osią systemu obszarów chronionych w koncepcji ochrony krajobrazu byłego województwa konińskiego, wg IKŚ Warszawa,
- doliną zajmującą szczególną pozycję w przyjętym przez Unię Europejską systemie ochrony wybranych elementów przyrody NATURA 2000, wspomagającym wspomniane wyżej systemy krajowe, z ostojami rzadkich ptaków (ostoja nr 66 Dolina Środkowej Warty).

Roślinność rzeczywista terenów pozadolinnych odznacza się na ogół małym stopniem naturalności. Większe zespoły leśne są nieliczne i dość odległe od miasta. Drobne zalesienia i zadrzewienia mają często charakter zieleni ochronnej lub izolacyjnej. Dużo jest natomiast terenów zieleni urządzonej m.in. parków, zieleńców i zadrzewionych cmentarzy, oraz predestynowanej do zagospodarowania na potrzeby wypoczynku codziennego mieszkańców miasta i objęcia fachową pielęgnacją.

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmienionym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,

- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na burmistrza gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Dla gminy miejskiej Koło opracowano gminną ewidencję zabytków nieruchomych – 240 obiektów (znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków) wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomych przekazany zostanie Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie. Będzie ona systematycznie uzupełniana i weryfikowana.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

I. Zgodnie z pismem przekazanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykonana zostanie gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmującą karty stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i przeznaczonych do wpisu do rejestru oraz karty zespołów stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ

w Poznaniu, Delegatura w Koninie

II. Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Koninie.

III. Sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart ewidencyjnych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc w przygotowaniu wniosków przez właścicieli obiektów o wpisanie najciekawszych do rejestru zabytków.

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów urbanistycznych, ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków Delegaturą w Koninie w sprawie wpisania do rejestru zabytków obiektów nie ujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne i architektoniczne.

Obiekty typowane do wpisania do rejestru zabytków:

- cmentarz katolicki – najstarsze kwatery,
- dworzec kolejowy,
- wieża ciśnień.

Po dokonaniu weryfikacji zachowanego budownictwa mieszkalnego, wytypowane zostaną do wpisania do rejestru zabytków wybrane i najcenniejsze obiekty będące własnością Gminy Miejskiej Koło.

6.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „*Programu opieki nad zabytkami Gminy Miejskiej Koło*” na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Kole
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy,
- określenie zasad udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków (dotacje) oraz rozważenie

możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji.

6.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Na terenie gminy miejskiej Koło przecinają się liczne piesze szlaki turystyczne, trasy rowerowe i ścieżki dydaktyczne. Wiodą one do najciekawszych pod względem przyrodniczym i historycznym miejsc, wśród których są najcenniejsze obiekty zabytkowe wymienione w poprzednich rozdziałach.

Stare Miasto, jako obszar wpisany do rejestru zabytków, przedstawia sobą cenne uwarunkowania dla realizacji szeroko pojętych potrzeb kulturalnych wielu grup i środowisk, tak rodzimych jak i zewnętrznych. Zrealizować się tu mogą pasje poznawcze historyków, ludzi-pasjonatów, dla których miasto, jego historia jest czymś ważnym, dla turystów itp. Należy jednak zdawać sobie sprawę z jednej istotnej zasady - konieczne jest stworzenie programu, w którym najistotniejszym będzie wyartykułowanie motywacji pobytowej. Przekładając to na język praktyki powiemy, iż warto pokusić się - wzorem innych miast europejskich - o napisanie scenariusza dla Starego Miasta, w którym ujęte będą wszelkie elementy historyczne przetransponowane we współczesnym „opakowaniu” pojęciowym z dopełniającą scenografią przestrzenną. W rocznym kalendarzu imprez można by przykładowo wydzielić dwu-, trzy- a nawet czterodniowe imprezy połączone z widowiskami, stałą obudową handlowo-turystyczną, która poprzez tak konstruowaną motywację stanie się siłą napędową i motywacyjną gospodarki miasta.

Otulina przyrodnicza Koła, szczególnie dorzecze Warty, implikuje w porozumieniu z innymi gminami, wykorzystanie tego cennego rezerwuaru przyrodniczego dla potrzeb szeroko rozumianej turystyki. Budowa stacji wodnej, punktów obserwacji ornitologicznych, realizacja po uprzednim opracowaniu turystyki wodnej, to tylko niektóre z możliwości wykorzystania tego szlaku wodnego.

6.6. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Obiektami wpisanymi do rejestru zabytków, stanowiącymi własność Gminy Miejskiej Koło są: budynek Ratusza w odbudowie, którego pierwszy etap prac polegający na wymurowaniu wieży zakończono w 2000 r., zaś w kolejnych latach przystąpiono do odbudowy i rozbudowy skrzydeł ratusza, które to prace planuje się zakończyć po roku 2010. Budynek Urzędu Miejskiego w Kole przy ul. Mickiewicza 12, wyremontowany.

Obiektami nie wpisanymi do rejestru zabytków będącymi własnością Gminy Miejskiej Koło są dwa nieczynne cmentarze, wojenny i żydowski. Obiekty znajdują się w dobrym stanie, ogrodzone, na bieżąco pielęgnowane. Działania renowacyjne, o ile zajdzie taka potrzeba, będą realizowane w kolejnych latach.

Pozostałe obiekty zabytkowe nie są własnością gminy, w związku z tym nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
 - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
 - popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądaných zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Miejskiej Koło, wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Miejskiej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia

- i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Kole zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami. W skład zespołu wchodzi:
 1. Tomasz Nuskiewicz
 2. Małgorzata Stasiak
 3. Hanna Zywert
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami burmistrz gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest radzie gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83). Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* w 2009 r. realizowany jest w ramach 5 priorytetów:

1. „Ochrona zabytków”
2. „Rozwój instytucji muzealnych”
3. „Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju”
4. „Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego”
5. „Ochrona dziedzictwa kultury ludowej”

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departamentu Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

IV. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „*Odnowa i rozwój wsi*” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

VI. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

- 1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.
- 2) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 – kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.